

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neža Marolt

Šport in socialna integracija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Neža Marolt

Mentor: doc. dr. Samo Uhan

Šport in socialna integracija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

ZAHVALA

Eden izmed glavnih razlogov, da sem danes na zaključku študija in zrem v lastno diplomo, je moja babica, ki je danes žal ni več ob meni. Moja obljuba pa je ostala in danes sem ponosna, da sem jo izpolnila. Babi, hvala ti za vse!

Velika zahvala je namenjena mojim staršem, ki sta me vedno in ne glede na vse, podpirala pri mojih odločitvah in idejah, pa naj so bile še tako nerealne in težko izvedljive. Ati in mami, hvala, ker mi pomagata, da samozavestno stopam po svoji življenjski poti. Hvala, ker vem, da sta z menoj, kadarkoli in kjerkoli. To diplomsko delo je majhna zahvala za vse, kar sta z vsem svojim srcem in požrtvovalnostjo storila zame.

Zahvaljujem se tudi mojemu mlajšemu bratu. Miha, morda se sploh ne zavedaš, vendar želim, da veš, da si moja velika življenjska inspiracija.

Igor, rada bi se ti zahvalila za vse vzpodbudne besede, za motivacijo in vsestransko pomoč pri nastajanju diplome. Hvala, ker si ob meni. Rada te imam.

Iskrena hvala tudi mojemu mentorju doc. dr. Samu Uhanu, za vso pomoč pri izdelavi diplomske naloge.

Šport in socialna integracija

Za temo moje diplomske naloge sem si izbrala šport in socialno integracijo, kjer je moj glavni cilj raziskati vpliv dejavnika socialne integracije na ukvarjanje s športom. Preučila bom družbeno vključevanje na področju športa v Sloveniji v zadnjih tridesetih letih. V teoretičnem delu so predstavljena najpomembnejša dela, ki so nastala izpod rok priznanih slovenskih in tujih avtorjev ter so pomembna za mojo izbrano temo. Najprej sem se posvetila temi športa in definirala pojem, kaj šport oziroma športna dejavnost sploh je. Nato sem navedla različne dejavnike, ki so povezani s športno dejavnostjo in se med ostalim navezala na teme, kot so povezanost z družbeno institucijo, koncept telesa in kakovost življenja. Predstavila sem tudi projekt "Šport v 3D - 3 razsežnosti športa: javno zdravje, aktivno državljanstvo in socialno vključevanje", katerega glavni cilj je aktivno vključevanje državljanov Evropske unije v oblikovanje njene športne politike. Nato sem se lotila komparativne analize sekundarnih podatkov, natančneje dveh javnomnenjskih raziskav v Sloveniji, ki sta bili izvedeni leta 1973 in 2003. Osredotočila sem se na športno-rekreativno dejavnost Slovencev z vidika demografskih in socialnih faktorjev za zadnjih trideset let.

Ključne besede: šport, socialna integracija, športna dejavnost, sociologija športa, Slovenija.

Sport and social integration

For the purpose of my graduate diploma thesis I have chosen a sport and social integration, with the emphasis and the main objective in exploration of the emergence of social integration factor on the phenomena of playing sports. I shall examine the social integration within the area of sports during the period of past thirty years in Slovenia. Within the theoretical part, the most important works relevant to my chosen theme, created by the hands of renowned Slovenian and foreign authors are presented. In the first part, I have given the attention to the sports as a theme by itself, than I have defined the concept of what sports and physical activity really is. Later, I stated the various factors associated with sports activities and made the links among the other with the topics like the integration with the social institution, the concept of body and quality of life. I have also presented the project named: "Sports in 3D impact dimensions of sport: the public health, active citizenship and social inclusion," where their main objective is the active involvement of the citizens of the European Union in the shaping of its sports policy. Then I undertook a comparative analysis of secondary data, precisely for two public opinion surveys that took place in 1973 and 2003 in Slovenia. I had focused on the recreational sport activity of the Slovenians through demographical and social factors for the last thirty years.

Key words: sport, social integration, sporting activity, sociology of sport, Slovenia.

KAZALO

1 Uvod	6
2 Definicija športa kot družbenega pojava	8
2.1 Športna dejavnost.....	9
2.2 Šport kot družbena institucija.....	11
2.3 Koncept telesa v športu.....	12
2.4 Šport in kakovost življenja.....	13
3 Šport kot oblika socialne integracije	14
4 Projekt »Šport v 3D«	16
5 Primerjava športno – rekreativne dejavnosti Slovencev z vidika demografskih in socialnih faktorjev za leti 1973 in 2003	22
5.1 Spol.....	22
5.2 Starost.....	23
5.3 Stopnja izobrazbe.....	23
5.4 Športna dejavnost.....	24
5.5 Primerjava športne dejavnosti po spolu.....	25
5.6 Razvrstitev najbolj priljubljenih športnih dejavnosti glede na spol.....	26
5.7 Vpliv spola na športno dejavnost – primerjava	27
5.8 Vpliv starosti na športno dejavnost - primerjava.....	28
5.9 Vpliv izobrazbe na športno dejavnost - primerjava.....	30
6 Sklep in zaključek	31
7 Literatura	35

1 Uvod

»Šport naj bi presegel vse povode socialnega razlikovanja, kot so spol, rasa, starost. Zato se lahko na športnih prireditvah povezujejo ljudje ne glede na njihovo različnost« (Petrović v Kovač in drugi 2005, 5).

Šport je družbeni pojav. Njegovo mesto in vloga v družbi sta najbolj neposredno odvisna od stopnje razvitosti družbene zavesti, od potencialnih vrednost različnih športnih aktivnosti pa vse do realnih družbenih odnosov do teh vrednot (Tušak 2001).

V današnjem življenjskem slogu športna aktivnost posredno vpliva na dve, za človeka pomembni vrednoti, to sta zdravje in zadovoljstvo z življenjem. Športna dejavnost posamezniku pomeni in mu hkrati predstavlja osebno vrednoto, na primer krepitev psihofizičnih sposobnosti, kar se odraža v izboljšanem zdravstvenem statusu posameznika (Tušak in drugi v Kovač in drugi 2005).

Ena izmed stvari, ki posameznika spremljajo vse življenje v njegovem prostem času, je tudi športno udejstvovanje oziroma ukvarjanje s športom. Na šport lahko gledamo na različne načine, saj močno vpliva na posameznikovo življenje in dejansko tudi na življenje družbe v celoti; ti načini oziroma bolje rečeno vidiki, so na primer estetski, kjer sta v ospredju lepota in užitek v samem gibanju, etični vidiki, kjer je pomemben odnos do samega sebe in hkrati odnos do drugih, pomembne so tudi ontološke kategorije, torej gibanje, igra, prosti čas ter problemsko obravnavanje številnih pojavov v športni dejavnosti in tudi ob njej (Hosta v Rauter 2005).

Šport je dandanes vpet v vse pore družbenega življenja, saj sodobni trendi kažejo, da se ljudem ukvarjanje s športom zdi pomembno predvsem zaradi zdravja in ga posledično vidijo kot možnost umika iz stresnega vsakdanjika.

Šport je, kot pomembna sestavina človekove kulture in družbe, namenjen predvsem zadovoljevanju različnih človeških potreb, interesov in želja. Kultura športa je zato močno prepletena s sistemom vrednot, v ožjem in širšem smislu, zato lahko rečemo, da je pomembna družbena dejavnost, saj nam ponuja možnost druženja, vzgoje, razvedrila in drugih pozitivnih vrednot. Pravzaprav šport postaja povsod po svetu pomemben kazalec civilizacijske, družbene in gospodarske ravni države, še posebno kot prvina kakovosti življenja posameznika in torej ne več kot zgolj telesna, gibalna in/ali motorična dejavnost (Šugman in drugi 2001).

V kontekstu takšnega pogleda na telesno kulturo je cilj moje diplomske naloge, da preverim stanje v Sloveniji v zadnjih tridesetih letih. Preučila bom nekatere podatke o pretekli (leto 1973) in današnji (leto 2003) športno dejavni kulturi odraslih Slovencev.

Zanima me, koliko ljudi v Sloveniji se v zadnjih tridesetih letih ukvarja s športom. Predpostavljam, da se odstotek iz leta v leto povečuje, saj menim, da je ozaveščenost na področju športa v sodobnem svetu vse višja. Posamezniki se vse bolj posvečamo skrbi za lastno telo in zdravje.

Kdo se pogosteje ukvarja s športom? Predpostavljam, da so moški na tem področju bolj aktivni kot ženske, kar bom preverila v primerjalni analizi. Zanima me tudi, katere so najbolj priljubljene športne dejavnosti in ali se je trend priljubljenosti le-teh v zadnjih tridesetih letih spremenil. Nadalje bom preverila vpliv spola, starosti in izobrazbe na šport v zadnjih tridesetih letih ter poskušala najti njihovo medsebojno povezanost, saj sem mnenja, da vse zgoraj navedene karakteristike vplivajo in so v korelaciji s športno kulturo v Sloveniji.

Cilji moje diplomske naloge so:

- preveriti, koliko je športno dejavnih ljudi v Sloveniji,
- primerjati športno dejavnost po spolu (športno dejavni moški/športno dejavne ženske),
- primerjati pogostost vadbe med športno dejavnimi anketiranci (moški/ženske),
- prikazati najbolj priljubljene športne dejavnosti v zadnjih tridesetih letih in jih primerjati glede na spol (moški/ženske) ter
- delo zaključiti z raziskovanjem vpliva nekaterih karakteristik na športno dejavnost (vpliv spola, starosti in izobrazbe na športno dejavnost).

Ker so karakteristike ukvarjanja s telesno kulturnimi dejavnostmi prav tako pomembne za ugotavljanje nekaterih aspektov družbenih odnosov in procesov v športni kulturi, so tudi odgovori, ki jih bom dobila s pomočjo primerjalne sekundarne analize, neke vrste pokazatelj družbe zadnjih tridesetih let na področju športne dejavnosti v Sloveniji.

2 Definicija športa kot družbenega pojava

Vse definicije športa med seboj povezujejo najmanj tri pomembne teme, ki jih avtorji definirajo kot igro (*ludus*), igre (*games*) in tekmovanje (*contest*) ter na ta način izpeljejo definicijo športa kot strukturirano, ciljno usmerjeno, kompetitivno, tekmovalno utemeljeno, igralno telesno aktivnost (Mcpherson in drugi v Žugić 1996).

Strukturiranost je temeljna lastnost sodobnega športa pri telesni aktivnosti, kar pomeni, da je šport:

- določen z nizi (ne)napisanih pravil
- določen v nekem prostoru
- ima točno določena časovna zaporedja, v katerih se izvaja
- ima strogo določeno notranjo organizacijsko strukturo, od velikosti skupin do strogih pravil dolžnosti in nalog
- ima hierarhično organizacijo (lastnik, direktor, menedžer, trener, predstavnik odnosov z javnostmi, kapetan, igralci ...), iz katere je razviden posamezen proces prenašanja moči in sprejetje odločitev

Vsi športi vključujejo tudi namen, to je ciljno usmerjenost vedenja, kjer se, na primer pri tekmovanju, vključuje naslednje elemente: hitrost, vzdržljivost, moč, prilagodljivost in koordinacijo. No, ne glede na različne okoliščine, šport vsebuje tudi večinoma vedno prisotne človeške elemente moči, hrabrosti, inteligentnosti in tako dalje (Žugić 1996, 85-88).

Na šport je potrebno gledati kot na:

- obliko družbene integracije (vključevanja)
- družbeno institucijo in
- nastanek pojava na socialnem in kulturnem področju

Osnovni argument, pravi Starc (2003), ko govori o relevantnosti teme športnega udejstvovanja, je vsakdanje življenje sodobnega človeka. Gre za procese, ki omogočajo oblikovanje športa kot diskurzivne prakse oziroma kulturnega teksta, ki se izraža skozi športno dejavnost preko teles posameznikov. Šport je torej vzpostavil kulturni tekst, ki ljudem

govori, kako kvalitetno živeti na zabaven, zanimiv način in hkrati ostati zdrav. Funkcionira kot institucija sodobne družbe, ki je prisotna v družbenem življenju. Diskurz športa nagovarja ljudi ne samo k discipliniranju teles, temveč širše, reprezentira pomene, ki jih sama športna dejavnost prinaša.

2.1 Športna dejavnost

Najprej je potrebno opredeliti sam pojem, ki ga bom v nadaljevanju diplomskega dela raziskovala. Pojem šport izhaja iz latinske besede »desport«, »disport« ali »disportare«, kar pomeni razbremeniti, odnesti proč, oditi iz dela. Označuje motorično dejavnost in z njo tekme in tekmovanja, kajti posameznik ustvarja svoj svet s pomočjo meril, ki so lastna športu. Človekovo samouresničevanje se izraža predvsem na področju pomembnih sestavnih delov, kot so igra, igrivost in ustvarjalnost v športu (Rauter 2005).

Definicija športa po CIEPS-u (danes ICSSPE – Mednarodni svet za športno znanost in telesno vzgojo pri Unescu) iz leta 1968 (Šugman 1996) se glasi: »Vsaka telesna dejavnost, ki ima značaj igre in obsega možnost boja samim s seboj, z drugimi ali s prvinami narave, je šport. Če ima ta dejavnost značaj tekmovanja z drugimi, jo je treba izvajati v viteškem duhu. Ni športa brez fair playa.«

Zgodovinsko gledano je bil šport podrejen potrebam in zahtevam družbe, hkrati pa je služil za zabavo, razvedrilo, po drugi strani pa tudi kot obrambno sredstvo za ohranjanje, vzpostavljanje ali celo rušenje družbenega sistema; je tudi močno vzgojno sredstvo, lahko pa ga med drugim razumemo kot strogo določeno dejavnost ali potrebo po dobri telesni pripravljenosti. Gre za kulturni pojav, ki je kot tak v popolni domeni posameznika. Danes se šport pojmuje z več vidikov, in sicer:

- vzgojni (kjer se šport pojavi kot sredstvo vzgoje in ne njen cilj),
- tekmovalni (nekje je prevladujoč, vendar v škodo drugim vidikom),
- razvedrilni (ni pomembna tekmovalnost, temveč razvedrilo) in
- zdravstveno-preventivni (tukaj se poraja vprašanje ali gre za področje športa ali je to že mejno področje medicine in športa).

Ljudje se s športom ukvarjajo iz različnih vzrokov, z različnimi nameni in cilji. V glavnem pa Šugman (1997) ponudi dva namena: zaradi rezultata in zaradi razvedrila ter ostalih pozitivnih vrednot, ki jih ta dejavnost ponuja.

Cilji športne dejavnosti so številni. Mnogi namreč v njej vidijo več pomembnih vsebinskih vrednot za sodobnega človeka, za današnjo družbo in njeno prihodnost, kar se nanaša na revitalizacijo družine, nov način preživljanja prostega časa, ohranjanje in izboljševanje zdravja, razvoj osebnosti ter nove vzorce kulture na področju športnega udejstvovanja in gibalne kulture (Kovač ur., 1995).

D. Gill (v Tušak 2001) navaja naslednje dejavnike, ki delujejo kot motivatorji za udeležbo pri športni dejavnosti:

- storilnostna motivacija oziroma težnja po dosežkih,
- skupinsko ozračje (želja po skupinski aktivnosti),
- rekreacijsko usmerjeni motivi,
- poraba odvečne energije,
- razvoj sposobnosti,
- zabava in
- navezovanje prijateljskih stikov.

Šport je pomembna dejavnost družbe, je izraz njene dinamike in hkrati del splošne kulture, ki bogati kakovost slehernega posameznika. Ljudje se ukvarjajo s športom na osnovi lastnega interesa, prostovoljno. Celotna organiziranost športa zajema športno vzgojo, športno rekreacijo, kakovostni in vrhunski šport ter šport invalidov. Športna aktivnost ima različne funkcije in cilje, kot so zmaga na tekmovanju, vzgoja, sprostitvev, ohranjanje zdravja, rehabilitacija, ustvarjanje dohodka, razvedrilo in predvsem način kakovostnega življenja (Tušak in Bednarik 2002).

Za razvoj športa je pomembno, da ima funkcije, ki pa so raznolike, od telesnih, duhovnih, družbenih do materialnih. Pomembno je tudi, da v športu občutimo ugodje, ne glede na namen udejstvovanja: ugodje med gibanjem, ugodje ob pravilnejši prehrani, ob zavestnem občutku, da smo nekaj storili zase, ugodje ob gledanju športnih dogodkov in tako dalje. Brez

vrednot, ki se izrazijo v občutkih ugodja ali neugodja, športna dejavnost namreč ne bi imela udeležencev. Če ne bi imela udeležencev, ne bi bilo materialnih učinkov športa. Šport se ne bi mogel udejaniti kot užitek za aktivne udeležence in ne kot storitev za gledalce, športa ne bi bilo v turizmu, šport ne bi zaposloval novih delavcev in tako naprej. Ker pa ima šport gledalce in množico aktivnih športnikov, ima močan vpliv na celotno družbo in je zato pomembna kategorija, katere pomen iz leta v leto narašča. Šport ima torej velik vpliv na družbo in je sociološki fenomen.

2.2 Šport kot družbena institucija

S sociološkega vidika je šport »socialna institucija«, ker ima svojo lastno socialno bazo v družbi, lastna pravila in predpise, kazni, vloge, kulturne in družbene odnose, komunikacijski sistem, načela in doktrino. Šport ni nekaj naravno danega, ampak je družbeno konstituiran proces, ki se spreminja pod vplivom ljudi in na ta način odseva kulturne vrednote. Tudi preko njega se ljudje učijo osnovnih vrednot in norm družbe, v kateri živijo. Zato šport pomeni uporabno predstavno funkcijo, saj opravičuje in zagovarja pomembne cilje v družbi in/ali igra pomembno vlogo pri prilagajanju v tehnološko vedno bolj razvitih družbah. Šport ni sam po sebi namen, saj nima pomena le v okviru telesne aktivnosti, rekreacije ali vrhunskosti, temveč je lahko tudi sredstvo, s katerim ljudje usmerjajo in vzgajajo. Po drugi strani so lahko preko njega manipulirani tako, da se jim vsiljujejo vrednote ali miselni vzorci, ki niso nujno v njihovem optimalnem interesu.

Šport deluje tudi kot sestavina prevladujoče kulture. Njegove vrednote in struktura so bile vedno tesno prepletene z vladajočimi socialnimi vrednotami, z razmerji moči ter med skupinskimi in mednacionalnimi konflikti oziroma trenji. Zgodovinske analize odkrivajo, da so na prelomu 20. stoletja vladajoče skupine šport oblikovale in izrabljale za vzdrževanje nadzora, podrejene pa so ga uporabljale za nasprotovanje temu nadzoru. Poleg učinka podjarmljanja so namreč tekme postale tudi mesto simboličnih bitk med rasami in narodi.

Šport prejšnjega stoletja je bil predvsem domena srednjih in višjih razredov. Nižji razredi v tistih časih praviloma niso bili deležni športnih užitkov. Šele ob prelomu stoletja se je organizirani šport začel spreminjati v »šport za množice«. Vladajoči razred ga je namreč izrabljajal predvsem kot sredstvo za zbiranje in druženje emigrantov in industrijskih delavcev v naraščajoči kapitalistični ureditvi, v kateri je delo postalo vse bolj rutinsko, skladno s tem pa

se je povečal tudi prosti čas in s tem čas za rekreacijo. Vladajoči so torej šport videli predvsem kot sredstvo nadzora nad podrejenimi skupinami, le te pa so ga že tedaj videle kot polje, na katerem se ponuja priložnost za samoizražanje in orodje za doseg višjega družbenega statusa (Doupona v Hleb 1999, 17-19).

2.3 Koncept telesa v športu

Michel Foucault je bil eden izmed tistih, ki je na edinstven in inovativen način pristopil k obravnavi človeškega telesa in njegovi vlogi pri delovanju posameznika znotraj družbe. S tem, ko se je izognil tako pogostim ukvarjanjem z ideologijo in ideološkim kot viroma družbenih regulacij in pozornost preusmeril h konkretnim praksam ljudi, ki producirajo in reproducirajo mehanizme gospostva, je odprl nišo v do tedaj neodkriti prostor človekovega delovanja in regulacije subjekta prek telesa (Starc 2003, 9).

Telesne prakse športa v vsakodnevem življenju sodobnih ljudi predstavljajo načine preživljanja prostega časa, načine vzgoje, načine skrbi za zdravje ali lepoto ter načine identificiranja s samim seboj in svojo skupnostjo. Torej je šport institucija družbe, znotraj katere posamezniki disciplinirajo svoja telesa v skladu s trenutno sprejetimi merili in vrednotami. Gibanje je ena izmed vidnih aktivnosti človeškega telesa, ki v vsakodnevem življenju iz povsem neopazne prisotnosti lahko preraste v telesno prakso športa. Gibanja na ta način dobijo torej določene pomene, ki jih konstituirajo kot telesne prakse športa, s tem pa telesa, ki jih izvajajo, začnejo delovati po načelih biopolitike (Foucault v Starc 2003). Posamezniki na ta način vstopijo v polje pravil, norm, vrednostnih sistemov, ki ne izhajajo iz telesa, ampak iz njegove okolice, s čimer telesa posameznikov postanejo disciplinirana, posamezniki pa v tem procesu dobijo svojo identiteto in postanejo aktivni subjekti. Povedano drugače, ko človek začne izvajati določeno gibanje z namenom izboljšanja izgleda lastnega telesa, zasede mesto v diskurzu, ki govori o športni aktivnosti kot učinkovitemu sredstvu za povečanje mišične in izgube maščobne mase. Z izvajanjem telesnih praks športa svoje telo podvrže diskurzu in postane njegov subjekt. Foucault pravi, da je telo zaradi sprejema ideje o idealu vitkosti in navajanja ljudi na discipliniranje teles neposredno vpleteno v politično polje; oblastna razmerja ga neposredno zajemajo, investirajo vanj, ga zaznamujejo, urijo, mučijo, ga prisiljujejo k delu, mu vsiljujejo ceremonije, zahtevajo od njega znake... in da telo postane

koristno šele tedaj, ko je samo telo hkrati produktivno in podjarmljeno. Kar si lahko razlagamo tako, da torej razmerja v družbi posamezniku kažejo »normalnost«. Institucija športa legitimira takšno »normalnost« in jo umešča v polje vednosti o telesu (Foucault v Starc 2003, 16-19).

2.4 Šport in kakovost življenja

V vsakodnevem življenju velikokrat zasledimo povezavo med športom in zdravjem. Preprost človek zna povedati, da je fizična aktivnost eden od pogojev za ohranjanje dobrega zdravja, iste teme se lotevajo tudi znanstveniki po svetu. Sodoben način življenja je močno povezan z gibanjem in temu pripisujejo tudi veliko odgovornost za nastanek različnih bolezni moderne dobe, na primer prekomerne telesne teže, bolezni srca in ožilja, blažjih psihičnih motenj kot so nervoza, razdražljivost, nespečnost, depresije in tako dalje. Gre torej za neprijetne in moteče patologije.

Kje v športu pa najdemo vpliv moči? Šport vpliva na »uporabnike« po treh poteh:

1. fiziološki vpliv:

- vpliv na posamezne organske sisteme (srčno-žilni, respiratorni, lokomotorni, digestativni, urogenitalni...)
- vpliv na telo kot celoto

2. psihološki vpliv:

- vpliv betaendorphinov po prolongirani vztrajnosti ciklični dejavnosti
- izboljšanje telesne samopodobe
- relaksacija
- antistresor

3. sociološki vpliv:

- priložnost za vzpostavljanje novih socialnih kontaktov, omrežij
- »prostor« za pridobivanje in izboljševanje socialnih veščin

- priložnost za izboljšanje kvalitete že obstoječih socialnih stikov

Skupek vseh treh dejavnikov predstavlja dovolj močno silo, sposobno, da re-kreira polje, v katerem se nahaja posameznikovo zdravje. Gre celo za ojačano silo, kajti med tremi dejavniki prihaja do sinergijskega efekta, to je pojava, ko je končni seštevek več ko le suma posameznih komponent (Hleb 1999).

3 Šport kot oblika socialne integracije

Če gledamo na šport skozi način izražanja družbene vključenosti, moramo razumeti navzočnost različnih elementov, vse od rekreacijskih oziroma amaterskih do profesionalno tekmovalnih različnih telesnih aktivnosti. Ena izmed teh prvin je tudi socialna integracija kot oblika vpletenosti športa v vse nivoje družbene strukture ali v družbene institucije, ki vključujejo socializacijo »v športu« ali »preko športa«. Vključenost športa v družbo oziroma njegovo vpletenost v vse elemente družbene strukture, si lahko razlagamo na tri načine:

- skozi obnašanje,
- skozi vedenje
- ter afektivno.

Pričujoče nam da vedeti, da ima šport veliko vlogo pri socializaciji, posledično skozi socialno integracijo, saj navdaja s pomenom enakovrednosti ne glede na raso, spol, nacionalnost in tako dalje. Vpletenost športa v družbeni kontekst preko obnašanja se lahko razume na dva načina in sicer *primarno* ali *sekundarno*. Primarna vključenost vsebuje tezo, da se posameznik z obnašanjem in odnosi vključuje v šport kot igralec oziroma kot aktivni član športnega društva. Sekundarna vključenost se lahko obrazloži na več načinov, in sicer tako, da se posameznik vključuje v šport na več načinov, na primer kot menedžer, lastnik ali gledalec (Loy in drugi v Žugić 1996).

Žugić (1996) trdi, da obstajajo štiri spremenljivke, ki odražajo karakter in osebnost športnega vključevanja. To so:

1. *Družbeni dejavniki*, ki vključujejo starše, trenerje in učitelje, ki imajo pogosto največjo zaslugo za posameznikovo udejstvovanje v športu, kjer se istočasno odvija tudi socializacija.
2. *Notranji dejavniki* se nanašajo na užitek in na različna druga čustvena stanja, ki doletijo posameznike, ki se ukvarjajo s športom in se vključujejo v športni kontekst. Za večino gre za obliko vključevanja na neformalni oziroma polformalni način, na primer preko šolskih športov, olimpijade za odrasle in podobno. Vpleteni se na teh nivojih srečujejo z pojavom družbene integracije, še posebno posameznik, ki mu ta način omogoča, da na optimalen način izrazi svoje individualno usmerjene kompetitivne sposobnosti.
3. *Zunanji dejavniki* se kažejo na posameznikovo osebno zmago, ko dobivajo nagrade, priznanja, odlike v obliki pokalov, denarja, prestiža in ostalih dejavnikov, ki sovpadajo z uspešno športno izvedbo.
4. *Kompetitivna sposobnost* se razvija na interaktiven način preko športne okolice. V tem specifičnem kontekstu se posameznik prične zavedati svojih pravih sposobnosti (Žugić 1996, 91).

4 Projekt »Šport v 3D«

Glavni cilj projekta »Šport v 3D« je aktivno vključevanje državljanov Evropske unije v oblikovanje njene športne politike. Odgovorni partner za izpeljavo projekta v Sloveniji je Univerza v Ljubljani, Fakulteta za Šport, koordinator projekta pa Urad za šport deželne vlade Štajerske iz Gradca v Avstriji. Skozi javne razprave o vlogi športa v evropski družbi zbirajo mnenja in predloge državljanov v petih partnerskih državah. Podlaga za razpravo je evropska Bela knjiga o športu, osredotočajo pa se na tri vidike pomena športa v naši družbi (3D v športu):

- javno zdravje,
- prostovoljno delo in aktivno državljanstvo,
- socialno vključenost, integracijo in enake možnosti.

Glavni namen evropske Bele knjige je spodbuditi vključevanje športa med politike EU in posledično oblikovati predpise in ukrepe na ravni EU. Zato na vodenih razpravah v okviru različnih fokusnih skupin preučujejo poglede različnih javnosti na obravnavane tri razsežnosti vpliva športa. Pri tem želijo dobiti tudi mnenja, kaj lahko kot posameznice in posamezniki, državljanke in državljani ter kot vladne in nevladne organizacije storimo za boljšo situacijo v vseh treh omenjenih razsežnostih športa v Evropi.

V letu 2009 se je odvijal projekt *Sports in 3D impact dimensions of sports – public health, active citizenship, social inclusion*, v prevodu "**Šport v 3D - 3 razsežnosti športa: javno zdravje, aktivno državljanstvo in socialno vključevanje.**"

4.1 Podatki o udeležencih tematskih skupin

Na razpravah je sodelovalo 55 ljudi različnih družbenih skupin slovenskega prebivalstva. Razprave so potekale v okviru treh delavnic glede na ciljno skupino udeležencev, kjer je posamezna razprava udeležencev pri različnih tematskih sklopih trajala približno tri ure. Prvi dve razpravi sta se odvijali dne 15.06. in 16.06.09 na Ministrstvu za šolstvo in šport RS v Ljubljani. Tretja razprava se je odvijala 08.07.09 na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani. Udeleženci prve skupine so bili zelo dobri poznavalci slovenskega športa, vsi tudi vidni člani športnih organizacij vladnega in nevladnega sektorja. Udeleženci druge tematske skupine so bili poznavalci socialnega in zdravstvenega varstva ter civilnega združevanja ter predstavniki

invalidov. Udeleženci tretje skupine so bili predstavniki lokalnih športnih organizacij iz različnih krajev Slovenije.

4.2 Postopek izbire udeležencev

Za udeležbo v projektu so nagovarjali 200 potencialnih udeležencev, s pomočjo elektronske pošte, poštnih pošilk ter telefonskih nagovorov. Vsi morebitni udeleženci so bili vnaprej obveščeni o vsebini delavnic, kjer jim je bil posredovan vsebinski opis dogajanja in priporočena literatura. Na povabilo se je odzvalo 55 ljudi, ki so sodelovali pri izvedbi projekta.

4.3 Načela in premiki na področju športa

V razpravah so bila izpostavljena različna pomembna gibanja in načela na področju športa, med katerimi izpostavljam najpomembnejša:

Komercializacija športa ima tako pozitivne kot negativne učinke na razvoj športa. Pozitivni učinki se kažejo v vedno večji popularizaciji nekaterih športnih dejavnosti in v športnem načinu življenja ljudi. Negativni učinki so vezani zlasti na lažno podobo športa v medijih, kjer mediji skušajo prikriti podobo glavne lastnosti današnjega športa, kot sta tekmovanje in posel. Predvsem zaradi tega je šport postal »gladiatorstvo«. Posledica tega so s tem povezani negativni pojavi vrhunškega oziroma tekmovalnega športa, kot je prezgodnje usmerjanje otrok v vrhunski šport, doping, draga športna oprema, neenakost športnikov ipd.

Redefinicija športa. Gospodarska kriza bo vplivala na področje športa in nanj pustila resne posledice. Šport je bil vedno pomembno sredstvo socializacije, zato lahko v prihodnosti pričakujemo še večji pomen športa v življenju ljudi, predvsem zaradi vse večje socialne stiske ljudi. V prihodnjih letih lahko tudi pričakujemo večje število socialnih deviacij, kot se je to dogajalo v preteklosti. Šport bo imel pri tem dvojno vlogo. Na eni strani bo šport uravnaval socialne neenakosti, po drugi pa bo hkrati postal tudi mesto za izražanje nezadovoljstva z družbenim statusom in razvojem družbe (problem huliganizma, nacionalizma, rasizma). Vse to lahko povzroči nemalo problemov, saj na slednje oblike deviacij v Sloveniji še nismo dovolj pripravljeni. Na področju vrhunškega in kakovostnega športa bo moralo priti do deprofesionalizacije, saj slovensko gospodarstvo ne zmore slediti dosedanjemu razvoju zahtev sponzoriranja komercialnega športa.

Vpliv znanosti na šport ni bil še nikoli tako velik kot danes. Z intenzivnim vključevanjem znanstvenih spoznanj, v povezavi s športno industrijo, beležijo hiter napredek, tako vrhunskega kot rekreativnega športa.

Rezultat za vsako ceno nasproti koristnemu preživljanju prostega časa pri športu mladih. Opaziti je vedno večjo razdvojenost prisotnih motivov staršev glede ukvarjanja njihovih otrok s športom, kar otežuje kakovostno delo v športnih klubih. Medtem, ko nekateri starši vidijo šport kot koristno preživljanje prostega časa njihovih otrok, si drugi starši želijo športni rezultat za vsako ceno. V povezavi s tem nastaja tudi problem okrog podcenjevanja kakovostnega strokovnega kadra, saj športne organizacije zaradi ekonomskih pogojev pogosto najemajo cenejši in posledično manj kakovosten kader.

Zmanjšan dostop do športa zaradi socialnega razslojevanja. Posledica socialnega razslojevanja na eni strani in zviševanje cene športnih programov na drugi strani je ta, da mnogi več ne zmorejo oziroma nimajo več možnosti za vključevanje v športne programe. Dodatna ovira je tudi sodoben način življenja ter posledično pomanjkanje časa staršev, kar predstavlja predvsem organizacijske ovire, da bi lahko starši svoje otroke bolj vključevali v šport. Naslednja ovira dostopnosti ukvarjanja s športom je tudi komercializacija stavbnih površin ter slabo vzdrževanje športnih površin v urbanih središčih, kar omejuje možnosti neorganiziranega ukvarjanja s športom. Za nevtralizacijo teh trendov bi bilo potrebno vzpostaviti mehanizme javnega sofinanciranja.

Polarizacija športne aktivnosti ljudi. Opaziti je, da se pri bolj izobraženih ljudeh pojavlja vedno večji delež ljudi z zelo pogosto športno aktivnostjo in športnim življenjskim slogom (zdrava prehrana, dobro počutje), medtem ko narašča tudi delež tistih, ki so gibalno neaktivni in imajo veliko nezdravih razvad (kajenje, alkohol).

Zmanjševanje prostovoljnega dela v športu. Z družbenim razvojem imajo ljudje vse manj časa in volje za prostovoljno društveno aktivnost. K zmanjševanju volonterskega dela so pripomogle tudi normativne ureditve, ki narekujejo predsednikom društev veliko odgovornost. Na drugi strani pa ni nobenih mehanizmov spodbujanja prostovoljnega dela, ki bi povečali obseg le tega.

Razkorak med teorijo in prakso na področju športa otrok in mladine. V Sloveniji že desetletja izvajajo sistematično spremljanje kazalcev gibalnega in telesnega statusa otrok in mladine, zato stroka zelo dobro pozna negativna gibanja (zmanjšanje gibalnih potencialov,

povečanje debelosti itd.). Kljub poznavanju teh vzrokov (življenjski slogi), je odziv politike na to povsem neustrezen (npr. zmanjševanje ur športne vzgoje v šolah).

Porast neorganiziranega ukvarjanja s športom. Spremljave športne aktivnosti kažejo na stalno povečevanje športno aktivnih prebivalcev Slovenije. Ampak povečevanje se kaže predvsem na račun neorganiziranega ukvarjanja s športom. Za pozitiven vpliv na športno aktivnost družine je zlasti pomembno, da zelo raste športna aktivnost žensk. Tudi trg je vse bolj pod vplivom modnih trendov, kjer je zaslediti vedno bolj pestro ponudbo ženskih športnih programov in izdelkov.

Velika ponudba športnih programov, vendar majhna ponudba brezplačnih športnih programov za otroke in mladino. S komercializacijo športa je opaziti vedno bolj pestro in bolj obširno ponudbo športnih programov, zlasti zasebnikov. Posledično tudi društva, zaradi nezadostnega javnega sofinanciranja programov, ne ponujajo več brezplačnih programov. Kot zadnji v športni sredini so »vadbino« uvedli tudi nogometni klubi.

Šport v lokalnem okolju je politično zlorabljen. Nekateri športni projekti so predmet političnega uveljavljanja lokalnih oblastnikov, zato imamo dandanes tudi vse več propadlih športnih sredin in zapuščenih športnih objektov.

Kako lahko šport (skozi razpravo v Projektu 3D) pripomore k boljšemu socialnemu vključevanju?

V Projektu 3D so se ravno tako dotaknili teme športa in povezanosti socialne integracije, kjer so s pomočjo udeležencev treh tematskih sklopov ugotavljali, kako lahko šport dejansko pripomore k boljšemu socialnemu vključevanju.

Socialna vključenost je pogoj socialnega zdravja. Razpravljavci so se strinjali, da ima šport lahko zelo pomembno vlogo pri tem. Predstavlja eno od možnosti za razširjanje in ugotavljanje osebnih ter tudi socialnih kompetenc. Obstaja namreč prenosljivost univerzalnih športnih vzorcev, kot npr. redna vadba, vztrajanje, spoznanje, da je z delom ovira premagljiva in tako dalje, v druge življenjske okoliščine. Šport je tako rekoč svet v malem.

Ko je govora o socialni vključenosti ali izključenosti skozi športno udejstvovanje, se postavlja problem vključevanja ljudi v šport. Imamo skupine ljudi, ki se s športom ne ukvarjajo ali pa se z njim ukvarjajo bolj redko. Na splošno sta lahko razloga za to dva, temu primerno pa bi bili potrebni tudi odzivi. Prvi razlog je ta, da bi se ljudje želeli športno udejstvovati, za to

nimajo možnosti. Tej skupini bi bilo potrebno z ustreznimi ukrepi in službami zagotoviti več možnosti. Druga skupina so ljudje, ki se niso voljni ukvarjati s športnimi aktivnostmi. Te ljudi bi bilo treba »konceptualno prisiliti« v ukvarjanje s športom, če obstaja strinjanje, da je šport tako pomemben in koristen za socialno vključevanje.

Skladno z navedenim je treba identificirati posamezne kritične skupine, ugotoviti razloge za socialno izključevanje in ugotoviti možno vlogo športa pri socialnem vključevanju. Razpravljavci so navedli nekatere probleme, kjer so omenili skupino ljudi, ki je socialno izključena ter morebitno vlogo športa pri socialnem vključevanju. Pri tem so opozorili na težavo, da obstaja na ravni splošne populacije ljudi vrsta problemov socialnega vključevanja, medtem ko so programski dokumenti in raziskovani denar namenjeni le za marginalne skupine.

Na podlagi Bele knjige o športu, kjer se osredotočajo na tri vidike pomena športa v naši družbi (javno zdravje, prostovoljno delo, aktivno državljanstvo in socialna vključenost ter enake možnosti), so razpravljavci podali različna mnenja, kaj lahko posamezniki in državljani storimo za boljšo situacijo v različnih razsežnostih športa, ne samo v Sloveniji, ampak tudi v Evropi. Udeleženci treh ciljnih skupin, s področja športa, socialnega in zdravstvenega varstva ter predstavniki lokalnih športnih organizacij, so bili mnenja, da se v sledečih skupinah pojavlja slabše znanje in vedenje o nekaterih pomembnih tovrstnih vprašanjih:

- Klasična družina je razpadla. Otroci imajo glavno besedo ali pa so deležni nasilja. Posledično medgeneracijska povezanost, v smislu razširjene družine (družina, ulica, lokalna skupnost), nima več tako pomembne vloge. Vedno večjo vlogo ima sodelovanje vrstnikov. Za vključevanje, zlasti mladostnikov, skozi šport, je zato treba zagotoviti tovrstne pogoje.
- Družina kot podpora otrokovi športni aktivnosti. Kljub manjši vlogi kot nekoč, ima ožja družina še vedno pomembno vlogo pri otrokovi športni aktivnosti. Poleg vse logistične in materialne podpore lahko starši nudijo pomembno moralno podporo za ukvarjanje svojih otrok s športom.
- Današnji šport proizvaja tudi socialno izključevanje: športne selekcije, dostop do športnih objektov, vavnine (plačevanje za udejstvovanje v športnih programih). Zlasti vavnina je postala dejavnik, ki omejuje vključevanje v šport.
- Vloga šole pri socialnem vključevanju skozi šport. Poleg obveznega programa lahko šola vzpostavi tovrstne mehanizme prek interesnih športnih programov. Pri tem bi

lahko imela pomembnejšo vlogo v povezovanju s starši v ter vključevanju otrok v šport. Na primer svetovanje staršem o športnem udejstvovanju otrok in zagotavljanje športnih programov za tiste, ki izpadejo iz selekcije.

- Socialno razslojevanje in posledično manjša dostopnost do športa, zmanjšanje prostovoljnega dela in celotnega društvenega delovanja športa, je povzročilo zmanjšano socialno vlogo športa. Stranski učinek je opazen v polnih čakalnicah namišljenih bolnikov, ki si želijo le pogovora. Potrebno bi bilo revitalizirati te mehanizme v športu.
- Starejši ljudje. S staranjem in zmanjševanjem mobilnosti se zmanjšuje tudi obseg socialnih stikov, zato je ogroženo socialno zdravje posameznika. Športna dejavnost ima lahko pomembno kompenzacijsko vlogo pri starejših ljudeh, zato bi bilo treba razviti učinkovite mehanizme njihovega vključevanja v šport.
- Samo-izključevanje srednješolcev iz športnih programov. V Sloveniji beležijo zelo velik osip športnega udejstvovanja pri srednješolcih. Očitno nimamo mehanizmov, ki bi ohranjali in motivirali srednješolce za športno aktivnost.
- Ljudje, ki so izgubili službo. Takšnim ljudem se poleg denarnih težav hipoma zožijo tudi socialni stiki. Ljudje v tem položaju se počutijo za družbo nepotrebne. Z vključevanjem v športne programe bi lahko ohranjali socialne stike.

5 Primerjava športno-rekreativne dejavnosti Slovencev z vidika demografskih in socialnih faktorjev za leti 1973 in 2003

Odločila sem se za primerjavo dveh raziskav, ki sta bili izvedeni na področju Slovenije, in v katerih so bili zajeti odgovori o telesnokulturni dejavnosti odraslih Slovencev reprezentativnega vzorca anketirancev.

Prva raziskava »Slovensko javno mnenje 73« je bila opravljena decembra 1972, kjer je bilo zajetih 2100 naključno izbranih polnoletnih Slovencev.

Druga raziskava je nastala trideset let kasneje, februarja leta 2003. Reprezentativen vzorec je po naročilu Zavoda za šport Slovenije pripravil Statistični urad RS. Teoretično opredeljen vzorec je vključeval 1498 posameznikov, končni vzorec pa je obsegal 855 enot, kar je 57,1 odstotkov prvotno izračunanega vzorca.

Pri obeh raziskavah so bila izhodišča za raziskavo sledeča:

- reprezentativen vzorec je populacija v starosti 19 do 65 let, ki po spolu in starosti ustreza slovenski populaciji,
- v vsakem gospodinjstvu je bila izbrana samo ena oseba, ki je ustrezala vnaprej podanim kriterijem glede spola in starosti.

5.1 Spol

Tabela 5.1: Struktura vzorca za leto 1973 in leto 2003 glede na spol

Spol	1973	2003
Moški	51,9	51,9
Ženske	48,1	48,1
Vsi	100	100

V vzorcu, ki je bil uporabljen pri obeh raziskavah, je sodeloval primerljiv odstotek anketirancev po spolu, to je 51,9 odstotkov moške populacije in 48,1 odstotkov ženske populacije anketirancev.

5.2 Starost

Tabela 5.2: Struktura vzorca za leto 1973 in leto 2003 glede na starost

Starost	1973	2003
do 24 let	11,9	3,7
od 25 let do 30 let	8,7	21,7
od 31 do 40 let	25,6	27
od 41 do 50 let	24,1	25
od 51 do 60 let	16,2	20
od 61 in več let	13,5	2,1

V vzorcu prevladujejo starostne skupine od 31 do 40 let (leto 1973 25,6 odstotkov, leto 2003 še več, 27 odstotkov), od 41 do 50 let (leto 1973 24,1 odstotka, leto 2003 pa 25 odstotkov in od 51 do 60 let (leto 1973 16,2 odstotkov in leta 2003 20 odstotkov). Sledi skupina od 25 do 30 let, v letu 1973 jih je bilo manj le 8,7 odstotkov, leta 2003 pa kar 21,7 odstotkov. Najmanj je mlajših od 24 let (leta 1973 11, 9 odstotkov in leta 2003 le 3,7 odstotke), kar je razumljivo, saj oba vzorca vključujeta odrasle prebivalce, stare 19 let in več ter skupina nad 61 let, leta 1973 sicer 13, 6 odstotkov, leta 2003 le 2,1 odstotka.

5.3 Stopnja izobrazbe

Tabela 5.3: Struktura vzorca za leto 1973 in leto 2003 glede na stopnjo izobrazbe

Stopnja izobrazbe	1973	2003
nedokončana osnovna šola	11,9	2,1
osnovna šola	42	10,85
poklicna (strokovna) šola	18,2	20,54
srednja šola	11,5	47,72
višja šola	2,2	7,47
visoka šola	2,9	9,68
magistrski/doktorski naziv	ni podatka	1,52

Ker je druga raziskava nastala kar trideset let kasneje od prve, se seveda močno opazi razlika v stopnji izobrazbe leta 1973 in danes, ko seveda odstotek izobraženih še bolj strmo raste. Največja razlika je opazna pri dokončani srednješolski izobrazbi, saj jo je v letu 2003 dokončalo skoraj 48 odstotkov anketirancev, medtem ko je podatek za leto 1973 znatno manjši, saj znaša le 11,5 odstotkov. Velika razlika se opazi tudi pri dokončani osnovni šoli, kjer je bilo za leto 1973 popolnoma sprejemljivo, da je imelo največ anketirancev končano le osnovnošolsko izobrazbo, kar 42 odstotkov; v letu 2003 pa je iz tabele lepo razvidno, da je odstotek manjši (dobrih 10 odstotkov), posledično zaradi nadaljevanja šolanja anketirancev, ki so dosegli višjo stopnjo izobrazbe kot v letu 1973. V letu 2003 se občutno poviša tudi odstotek dokončane višje in visoke šole (za več kot 5 odstotkov v primerjavi z letom 1973) in kot zanimivost, za leto 1973 nisem dobila podatkov o magistrskem ali doktorskem nazivu, saj v raziskavi te stopnje niso omenili. Če bi stopnjo izobrazbe primerjala z današnjim časom, si upam trditi, da bi se odstotki višje stopnje izobrazbe še povečali.

5.4 Športna dejavnost

Tabela 5.4: Struktura vzorca za leto 1973 in leto 2003 glede na športno dejavnost

Športna dejavnost	1973	2003
športno dejavni	42,2	52,4
športno nedejavni	57,8	47,6

V vzorcu iz leta 1973 je odstotek tistih, ki se ne ukvarjajo s športom, manjši za skoraj 10 odstotkov, v primerjavi z letom 2003. Ob dvanajsti ponovitvi prve raziskave (1973) je vodja raziskovalne skupine ugotovil, da je bilo na področju ozaveščanja javnosti glede ukvarjanja s športom v zadnjih desetletjih narejenega veliko, da pa ob prelomu tisočletja še niso presegli kritičnega praga 50 odstotkov športno dejavnih. Kot je razvidno iz tabele pa nam je leta 2003 končno uspelo, da je športno dejavnih v letu 2003 več kot 52 odstotkov. Iz primerjave sklepam, da se ljudje čedalje bolj zavedajo pomena športne vadbe in aktivnega življenjskega sloga, kar se kaže tudi na povečevanju števila športnih ponudb, različnih športnih prireditev; športu je namenjen tudi vse večji delež medijskega prostora, povečuje se pojavnost in dostopnost sodobnih informacijskih orodij, kot so teletekst, spletni in telefonski portali ter drugi informacijski kanali.

Treba je opozoriti na nekaj kazalnikov:

- realna rast dohodkov omogoča posledično večje potrošnje športnih produktov,
- večji stroški ohranjanja zdravja (posledično zaradi zmanjšanja natalitete – starejše prebivalstvo), ki pa jih lahko občutno zmanjša ustrezna športna dejavnost,
- večja stopnja izobrazbe pomeni posledično več športne aktivnosti (Petrovič 2001),
- realen porast javnih sredstev pomeni večjo sofinanciranje različnih športnih programov in s tem tudi večjo promocijo,
- povečuje se število športnih površin v kvadratnih metrih na prebivalca, s tem je omogočena večja dostopnost tudi za rekreativno dejavnost,
- povečuje se število zasebnih ponudnikov s specializiranimi športno-rekreativnimi prostori (na primer aerobika in fitnes),
- več finančnih sredstev, ki jih ljudje porabijo za aktivne počitnice.

5.5 Primerjava športne dejavnosti po spolu

Tabela 5.5: Športno dejavni moški in ženske - primerjava za leti 1973 in 2003

Športna dejavnost po spolu	1973	2003
športno dejavni moški	52,4	56,4
športno dejavne ženske	31,2	48,0

Leta 1973 so Petrovič in drugi ugotovili, da je nedejavnih 47,6 odstotkov moških, leta 2003 pa Kovač in drugi ugotavljajo, da se je odstotek zmanjšal na 43,6. Večje spremembe je moč razbrati pri ženskah. Leta 1973 je bilo skoraj 70 odstotkov žensk nedejavnih, podatki iz leta 2003 pa kažejo, da je nedejavnih le še 52 odstotkov žensk. Razlike med spoloma se z leti manjšajo, čeprav je iz tabele razvidno, da se več moških ukvarja s športom, v primerjavi z ženskami.

5.6 Razvrstitev najbolj priljubljenih športnih dejavnosti glede na spol

Tabela 5.6: Razvrstitev prvih osmih športnih dejavnosti glede na spol - primerjava za leti 1973 in 2003

Rang	1973		1973		2003		2003	
	Ženske	%	Moški	%	Ženske	%	Moški	%
1.	plavanje	7,5	pohodništvo	12,5	kolesarjenje	18,3	nogomet	12,3
2.	pohodništvo	6,7	plavanje	11,8	plavanje	13,1	smučanje	12,2
3.	smučanje	5,1	šah	11,4	smučanje	11,8	kolesarjenje	11,4
4.	kolesarjenje	3,5	smučanje	11,2	pohodništvo	11	košarka	9,1
5.	drsanje	1,8	strelstvo	6,6	hoja	7,5	pohodništvo	8,1
6.	gimnastika	1,8	ribolov	6,3	aerobika	5,6	tek v naravi	8,0
7.	namizni tenis	1,5	nogomet	6,2	odbojka	4,6	plavanje	6,3
8.	šah	1,3	namizni tenis	5,8	tek v naravi	4,4	tenis	5,2

Kljub relativno majhnemu odstotku žensk, ki so se leta 1973 ukvarjale s posameznimi športno-rekreativnimi dejavnostmi, so razlike med moškimi in ženskami po posameznih športnih panogah velike in to kljub dejstvu, da te razlike niso pogojene s karakteristikami posameznih športov, ki nujno diferencirajo oba spola zaradi njunih morfoloških in funkcionalnih karakteristik (Petrović in drugi 1974).

Primerjava prvih treh športnih panog po rangi nam za leto 1973 pokaže, da sta bili najbolj priljubljeni panogi pohodništvo in plavanje, skupaj okoli 39 odstotkov športno dejavnih moških in žensk, v letu 2003 pa koledarjenje in smučanje, skupaj okoli 54 odstotkov športno dejavnih moških in žensk.

Zanimivo je iz tabele razbrati tudi največja odstopanja med letoma 1973 in 2003. Pri moških je bil v primerjavi z letom 1973 nogomet rangiran šele na sedmo mesto, s 6,2 odstotki, v letu 2003 pa se pojavi na prvem mestu priljubljenosti, saj se z njim ukvarja največji odstotek (12,3) moških. Pri ženskah se v letu 2003 pojavi veliko panog, ki v letu 1973 niso bile med priljubljenimi, to so aerobika, odbojka in tek. Še vedno pa so v zadnjih tridesetih letih priljubljeni koledarjenje, plavanje, smučanje in pohodništvo, medtem ko pri moških prednjačita smučanje in koledarjenje.

5.7 Vpliv spola na športno dejavnost - primerjava pogostosti vadbe med športno dejavnimi moškimi in ženskami

Tabela 5.7: Pogostost vadbe športno dejavnih moških in žensk - primerjava za leti 1973 in 2003

Pogostost vadbe	1973	1973	2003	2003
	Moški	Ženske	Moški	Ženske
Občasno	47,6	24,8	62,5	68,5
Pogosto	36,3	4,1	52,8	50,8
Redno	9,5	2,4	39,9	43,6

Podatki iz zgornje tabele nam kažejo že prej navedene rezultate. Moški se več ukvarjajo s športom, v primerjavi z ženskami, če pa primerjamo raziskavi in vzorec med seboj, lahko ugotovimo, da se deleži obeh spolov v zadnjih letih višajo, kar kaže na vse večjo športno dejavnost med posamezniki, tudi pri pogostosti vadbe. Ker je za leto 1973 odstotek tistih žensk, ki so športno dejavne, že tako nizek, naj nas ne preseneča tolikšna odstotkovna razlika v tabeli, v primerjavi z moškim spolom, saj so v tem prikazu zajeti le športno dejavni posamezniki. Opazen je porast športno dejavnih žensk na vseh treh stopnjah pogostosti, podobno lahko sklepam tudi za moške, ki se ukvarjajo s športom.

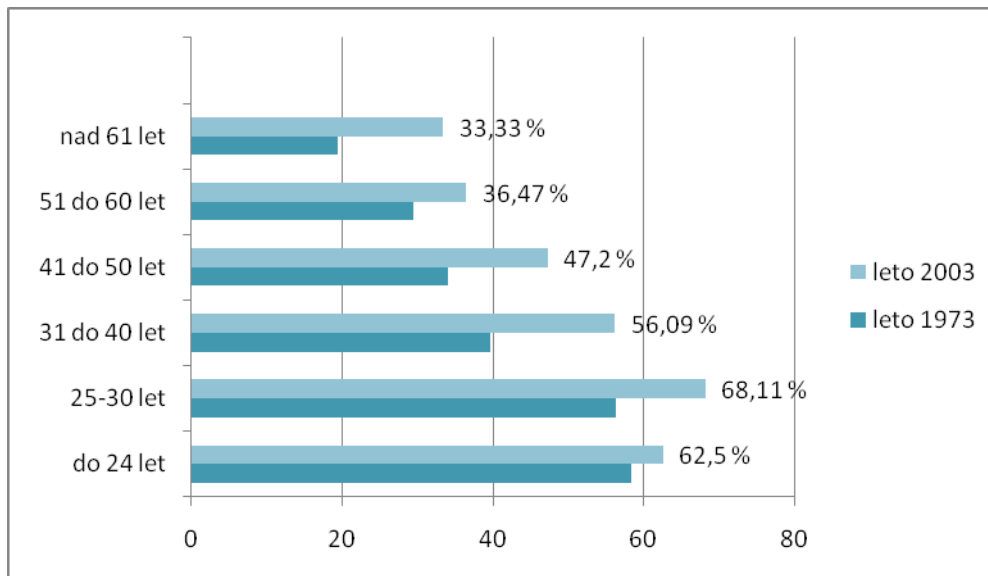
V letu 1973 se je najmanjši odstotek moških (9,5) in žensk (2,4), ki so se redno ukvarjali s športom, v letu 2003 odstotek naraste pri moških (39,9) za dobrih 30 odstotkov, pri ženskah (43,6) pa za več kot 41 odstotkov. Kaj pa tisti, ki se pogosto ukvarjajo s športom? V letu 2003 je odstotek že veliko boljši, saj se preko 52 odstotkov moških pogosto ukvarja s športom, kar znaša dobrih 16 odstotkov več kot v letu 1973, pri ženskah pa je trend še bolj naraščajoč, saj se jih v primerjavi z letom 1973 (4,1) leta 2003 (50,8) ukvarja s športom kar 46 odstotkov več.

Uspešno se dviguje tudi odstotek tistih, ki se vsaj občasno ukvarjajo s športom, teh je tudi največ. Pri ženskah je odstotek, v primerjavi z zadnjimi tridesetimi leti, narasel za več kot 40 odstotkov, pri moških pa za dobrih 20 odstotkov.

5.8 Vpliv starosti - primerjava športne dejavnosti glede na starost

V primerjavi sem raziskovala in primerjala le tiste anketirance, ki so športno dejavni, saj me zanima, kakšen je trend med posameznimi starostnimi skupinami športno dejavnih posameznikov.

Graf 5.8: Primerjava športne dejavnosti glede na starost za leto 1973 in 2003

Najprej lahko iz grafa razberemo, da je več športno aktivnih posameznikov v letu 2003, na podlagi pričujočih podatkov pa lahko sklepam, da je ukvarjanja s športom z leti vse več. Prav tako je dobro razvidno iz grafa 5.8, kako sistematično pada trend ukvarjanja s športom, čim starejša je starostna skupina.

Največji odstotek anketirancev v letu 2003, ki so športno dejavni, je v dveh starostnih skupinah in je popolnoma primerljiv z letom 1973. To sta starostni skupini do 24 let in starostna skupina od 25 do 30 let, kjer je iz grafa razviden največji odstotek športno dejavnih. Nato sistematično po trendu upadanja za leto 1973 in leto 2003 sledita starostni skupini od 31 do 40 let in 41 do 50 let.

Sklepam, da so pričujoči rezultati posledica dejstva, da so v anketo vključeni odrasli Slovenci, kar lahko pomeni sledeče: najvišji odstotek športno aktivnih so mlajše starostne skupine, gre torej v veliki meri za šolajoče anketirance (študente). Lahko trdim, da gre za skupino ljudi, ki imajo dovolj časa, da se lahko v večji meri posveti ukvarjanju s športom kot starejše starostne skupine. Morda je razlog za upad trenda starejših starostnih skupin preokupiranost s

poklicnimi dejavnostmi, torej službo, poleg tega je tu skrb za družino in družinsko življenje in tako dalje. S tem je seveda zmanjšana možnost za ukvarjanje s športom. Predpostavljam, da je pri starejših starostnih skupinah razlog tudi dejstvo, da še vedno obstaja pri starejših osebah pomanjkanje informacij o pomenu športne kulture za njih, katere bi omogočale primerno rekreativno dejavnost za njih.

Če primerjamo najmlajšo starostno skupino (do 24 let) z najstarejšo (61 let in več), vidimo, da je razpon velik. V letu 1973 znaša razpon med starostnima skupinama kar 39 odstotkov, kar drugače povedano pomeni, da se kar 39 odstotkov najmlajše starostne skupine (58,4 odstotkov) pogosteje ukvarja s športom kot anketiranci, ki so starejši od 61 let (le 19,4 odstotkov). V letu 2003 je posledično zaradi sistematičnega padca trenda med enakima starostnima skupinama razpon največji in sicer znaša dobrih 29 odstotkov, kar že kaže na dejstvo, da se vseeno več starejših ukvarja s športom, v primerjavi z letom 1973.

Interesantno je tudi dejstvo, sodeč po grafu 5.8, da se v letu 2003 v starostni skupini nad 61 let s športom ukvarja toliko odstotkov (33,33) anketirancev, kot v letu 1973 v kar dveh starostnih skupinah in sicer od 41 do 50 let in 51 do 60 let. S pomočjo tovrstnih ugotovitev lahko sklepam, da je opazen močan premik generacij, ki gre navzgor ali z drugimi besedami, da se je v letu 2003 veliko več ljudi nad 61 let ukvarjalo s športom kot pred tridesetimi leti, ko je podoben odstotek veljal za mlajše starostne skupine.

Lahko trdim, da je intenzivnost športne dejavnosti pogojena s starostno skupino, saj je razviden trend upadanja športne dejavnosti v funkciji starostne dobe.

5.9 Vpliv izobrazbe na športno dejavnost - primerjava med športno dejavnimi posamezniki

Če šteujemo, da so športne dejavnosti ena izmed oblik življenjskega stila, potem je jasno, da so te dejavnosti po vsej verjetnosti v veliki meri odvisne od stopnje izobrazbe posameznika, saj je izobrazba eden osnovnih faktorjev formiranja življenjskega stila.

V tabeli za leti 1973 in 2003 so zajeti le tisti posamezniki, ki so športno dejavni.

Tabela 5.9: Vpliv izobrazbe športno dejavnih posameznikov - primerjava za leti 1973 in 2003

Izobrazba	leto 1973	leto 2003
nedokončana osnovna šola	10,4	29,41
osnovna šola	17,3	27,96
poklicna (strokovna) šola	40,04	41,95
srednja šola	57,9	57,35
višja šola	61,3	60,94
visoka šola	70,2	71,60
magistrski/doktorski naziv	ni podatka	75,00

Potrjuje se dejstvo, da stopnja izobrazbe vpliva na pogostost ukvarjanja s športno dejavnostjo. Sila in Doupona-Topič (v Petrovič in drugi 2001) navajata, da nižja izobrazba določa običajno tudi nižji socialni sloj, ki za šport pogosto nima ne denarja ne časa.

Kot je razvidno iz tabele 5.9, je najmanjši odstotek tistih posameznikov, ki se ukvarjajo s športom, pri nižji izobrazbi (nedokončana osnovna šola, dokončana osnovna šola). Trend raste, saj se največ višje in visoko izobraženih posameznikov ukvarja s športom.

Če primerjamo zadnjih trideset let, lahko ugotovimo, da se splošno gledano več ljudi ukvarja s športnimi dejavnostmi. V letu 2003 je na vseh izobrazbenih skupinah odstotek tistih, ki se ukvarjajo s športom, višji.

6 Sklep in zaključek

S primerjavo sekundarne analize podatkov dveh javnomnenjskih raziskav iz leta 1973 in 2003, sem ugotovila sledeče.

Po letu 2000 nam je uspelo prekoračiti mejo 50 odstotkov športno dejavnih posameznikov v Sloveniji, natančneje se v primerjavi z letom 1973, ko je bilo športno dejavnih okoli 42 odstotkov anketirancev, leta 2003 odstotek poveča za 10 odstotkov, kar znaša dobrih 52 odstotkov anketirancev. Za nadaljnje raziskovanje bi bilo še bolj zanimivo primerjati rezultate javnomnenjskih raziskav, na primer letošnjega leta, saj je od zadnje raziskave, s pomočjo katere sem preverjala situacijo v Sloveniji, minilo že 7 let. Upam si trditi, da bi bil danes odstotek športno dejavnih še višji.

Primerjala sem športno dejavnost po spolu (športno dejavni moški/športno dejavne ženske), kjer sem ugotovila, da je športno dejavnih moških odstotkovno več v zadnjih tridesetih letih. Vendar, pozor! Pri moških je odstotek športno dejavnih v zadnjih trideset letih narasel le za približno 4 odstotke, med tem ko je odstotek žensk znatno višji. Ženske se namreč v letu 2003 za kar 18 odstotkov več ukvarjajo s športom kot leta 1973. Za bolj poglobljeno analizo bi bilo primerno raziskati pojav tako velikega zanimanja za šport s strani žensk v zadnjih tridesetih letih, po drugi strani pa bi me zaskrbeli ne tako zainteresirani moški, ki bi se športno udeleževali, čeprav se v primerjavi z ženskami še vedno več ukvarjajo s športom.

Primerjala sem pogostost vadbe med športno dejavnimi anketiranci (moški/ženske), kjer sem po primerjavi podatkov za leti 1973 in 2003 ugotovila sledeče: moški se več ukvarjajo s športom v primerjavi z ženskami; ugotovila sem, da se deleži obeh spolov v zadnjih letih višajo, kar kaže na vse večjo športno dejavnost med posamezniki, tudi pri pogostosti vadbe. Ker je za leto 1973 odstotek tistih žensk, ki so športno dejavne, že tako nizek, me ne preseneča tolikšna odstotkovna razlika v primerjavi z moškim spolom, saj so bili v tem primeru raziskovalnega vprašanja zajeti le športno dejavni posamezniki. Opazen je porast športno dejavnih žensk na vseh treh stopnjah pogostosti, podobno po podatkih lahko sklepam tudi za moške, ki se ukvarjajo s športom, le da je pri njih odstotek porasta nižji.

Prikazala sem tudi najbolj priljubljene športne dejavnosti v zadnjih tridesetih letih in jih primerjala glede na spol (moški/ženske). S pomočjo primerjave prvih treh športnih panog po rangu lahko ugotovim, da sta bili v letu 1973 najbolj priljubljeni panogi pohodništvo in plavanje, skupaj se je z njima ukvarjalo okoli 39 odstotkov športno dejavnih moških in žensk,

v letu 2003 pa kolesarjenje in smučanje, za skupaj okoli 54 odstotkov športno dejavnih moških in žensk. Največja odstopanja pri moških, v primerjavi z letom 1973, se kažejo pri nogometu, ko je bil le-ta rangiran šele na sedmo mesto s 6,2 odstotki, v letu 2003 pa se pojavi na prvem mestu priljubljenosti, saj se z njim ukvarja največji odstotek anketiranih moških. Pri ženskah se v letu 2003 pojavi veliko panog, ki v letu 1973 niso bile med priljubljenimi, in to so aerobika, odbojka in tek. Še vedno pa so v zadnjih tridesetih letih priljubljeni kolesarjenje, plavanje, smučanje in pohodništvo, medtem ko pri moških prednjačita smučanje in kolesarjenje.

Nadaljevala sem še z raziskovanjem vpliva nekaterih karakteristik na športno dejavnost. Naj najprej povzamem vpliv spola na športno dejavnost. V letu 1973 se je najmanjši odstotek moških in žensk redno ukvarjal s športom, v letu 2003 odstotek naraste pri moških za dobrih 30 odstotkov, pri ženskah pa za več kot 41 odstotkov. Kaj pa tisti, ki se pogosto ukvarjajo s športom? V letu 2003 je odstotek že veliko boljši, saj se preko 52 odstotkov moških pogosto ukvarja s športom, kar znaša dobrih 16 odstotkov več kot v letu 1973, pri ženskah pa je trend še bolj naraščajoč, saj se jih v primerjavi z letom 1973, leta 2003 ukvarja s športom kar 46 odstotkov več. Uspešno se dviguje tudi odstotek tistih, ki se vsaj občasno ukvarjajo s športom, teh je tudi največ. Pri ženskah je odstotek v primerjavi z zadnjimi tridesetimi leti narasel za več kot 40 odstotkov, pri moških pa za dobrih 20 odstotkov.

Naslednja karakteristika, ki sem jo želela preveriti v povezavi s športno aktivnostjo, je vpliv starosti na športno dejavnost, kjer lahko na podlagi pričujočih podatkov sklepam, da je ukvarjanja s športom z leti vse več. Prav tako je bilo dobro razvidno iz grafa 5.8, kako sistematično pada trend ukvarjanja s športom, čim starejša je starostna skupina. Največji odstotek anketirancev v letu 2003, ki so športno dejavni, je v dveh starostnih skupinah in je popolnoma primerljiv z letom 1973. To sta starostni skupini do 24 let in starostna skupina od 25 do 30 let, kjer je bil iz grafa 5.8 razviden največji odstotek športno dejavnih. Nato sistematično po trendu upadanja za leto 1973 in leto 2003 sledita starostni skupini od 31 do 40 let in 41 do 50 let.

Povzamem lahko, da so pričujoči rezultati posledica dejstva, da so v anketo vključeni odrasli Slovenci, kar lahko pomeni sledeče: najvišji odstotek športno aktivnih so mlajše starostne skupine, gre torej v veliki meri za šolajoče anketirance (študente). Lahko trdim, da gre za skupino ljudi, ki ima več časa, da se lahko v večji meri posveti ukvarjanju s športom kot starejše starostne skupine. Morda je razlog za upad trenda starejših starostnih skupin

preokupiranost s poklicnimi dejavnostmi, torej službo, poleg tega skrbijo za družino in družinsko življenje in tako dalje. S tem je seveda zmanjšana možnost za ukvarjanje s športom. Predpostavljam, da je pri starejših starostnih skupinah vzrok tudi dejstvo, da pri le-teh še vedno obstaja pomanjkanje informacij o pomenu športne kulture za njih, kar bi spodbujalo primerno rekreativno dejavnost zanje. S pomočjo tovrstnih ugotovitev lahko sklepam, da je opazen močan premik generacij, ki gre navzgor ali z drugimi besedami, da se je v letu 2003 veliko več ljudi nad 61 let ukvarjalo s športom kot pred tridesetimi leti, ko je podoben odstotek veljal za mlajše starostne skupine.

Nazadnje sem primerjala še vpliv izobrazbe, kjer sem po mojem mnenju potrdila dejstvo, da stopnja izobrazbe vpliva na pogostost ukvarjanja s športno dejavnostjo, saj nižja izobrazba določa običajno tudi nižji socialni sloj, ki za šport pogosto nima ne denarja ne časa. Najmanj je tistih posameznikov, ki se ukvarjajo s športom, pri nižji izobrazbi (nedokončana osnovna šola, dokončana osnovna šola). Trend raste, saj se največ višje in visoko izobraženih posameznikov ukvarja s športom. Če primerjam zadnjih trideset let, ugotavljam, da se več ljudi splošno gledano ukvarja s športnimi dejavnostmi. V letu 2003 je na vseh izobrazbenih skupinah odstotek tistih, ki se ukvarjajo s športom, višji.

S pomočjo komparativne analize sekundarnih podatkov dveh raziskav sem ugotovila, da se v Sloveniji vse več ljudi ukvarja s športnimi aktivnostmi kot pred leti, zlasti se je povečalo število žensk, ki so dejavne. Na podlagi dobljenih primerjav in podatkov bi se bilo prav vprašati, kako lahko ukrepamo. Potrebno bi bilo ugotoviti, zakaj se nekateri ljudje ne ukvarjajo s športom, torej kakšni so dejavniki športne ne-aktivnosti. Glede na to, da se odstotek športno aktivnih žensk povečuje, bi bilo potrebno ugotoviti, kaj je vzrok, da je porast bistveno manjši pri moških. Ker je manj aktivnih posameznikov na področju športa med socialno šibkejšimi (sklepam po stopnji izobrazbe, ki je nižja), bi bilo potrebno zagotoviti dostop in možnost športne dejavnosti za vse (na primer brezplačni programi). Prav tako bi morali izvesti programe za starejše ljudi, saj športna dejavnost v njihovi starostni skupini upada, ohranjanje zdravja pa je primarna skrb. Potrebno je še naprej zagotavljati obilo zanimivih športnih programov v času dopustov in počitnic, saj se vse več ljudi poslužuje tovrstne počitniške ponudbe.

Danes so v športnem udejstvovanju v Sloveniji boljši pogoji in razmere kot včasih. Telesna kultura ima namreč jasno družbenopolitično usmeritev in osnovna naloga ostaja: v športni kulturi mora biti dejaven čim širši krog ljudi. Postopoma torej športna aktivnost postaja

pravica in dolžnost posameznika, kar je povsem uresničljivo. Borba za ozaveščenost se mora nadaljevati v javnosti in neizogibne so različne akcije, ki to možnost vzpodbujajo. Še naprej je potreben razvoj programov, objektov, kadrov in sredstev. Športno udejstvovanje torej mora postati sestavni del življenja vsakega posameznika.

7 Literatura

1. Doupona Topič, Mojca in Krešimir Petrović. 2007. *Šport in družba - sociološki vidiki*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
2. Fakulteta za šport. 2009. *Projekt »Šport v 3D«*. Dostopno prek: http://www.fsp.uni-lj.si/mma_bin.php?id=20091012125911 (20. julij 2010).
3. Hleb, Katja. 1999. *Ukvarjanje s športom v odnosu do vrednotnih in življenjsko stilnih orientacij*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za šport.
4. Hosta, Milan. 2002. Rekreacija, zmernost in zdravje. *Anthropos* 4 (6): 193-202.
5. Howson, Alexandra. 2004. *The body in society*. Cambridge: Polity Press.
6. Jarvie, Grant. 2006. *Sport, Culture and Society*. London and New York: Routledge.
7. Kovač, Marjeta, ur. 1995. *Šport v R Sloveniji: dileme in perspektive*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
8. Kovač, Marjeta, Gregor Starc in Mojca Doupona Topič. 2005. *Šport in nacionalna identifikacija Slovencev*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
9. Kovač, Marjeta in Gregor Starc. 2007. *Šport in življenjski slogi slovenskih otrok in mladine*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo: Zveza društev športnih pedagogov Slovenije.
10. Kremer, John, Karen Trew in Shaun Ogle. 1997. *Young people`s involvement in sport*. London and New York: Routledge.
11. Leonard, Wilbert Marcellus. 1998. *A sociological perspective of sport*. 5th edition. Illionis State University, Ally and Bacon.
12. Messner, Michael. 1984. Sports, Culture and Ideology. V *Class, Sports and Social Developmen*, ur. Richard Gruneau. Illionis: Human Kintetics Books.
13. Olin, Kalevi, ur. 1984. *Contribution of sociology to the study of sport*. Finland: University of Jyvaskyla.
14. Petrović, Krešimir, Ankica Hešek in Konstantin Momirović. 1974. *Športno-rekreativna dejavnost Slovencev*. Ljubljana: Šolski center za telesno vzgojo.

15. Petrović, Krešimir in Mojca Doupona. 1996. *Sociologija športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
16. Petrović, Krešimir. 2001. Beseda ob in o študiji. *Revija Šport* 49 (3): 9-11.
17. Rauter, Martina. 2005. *Športna dejavnost v prostem času kot dejavnik kakovosti življenja*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Rus, Veljko. 1994. *Socialna psihologija; teorija, empirija, eksperiment*. Ljubljana: Davean.
19. Starc, Gregor. 2003. *Discipliniranje teles v športu*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
20. Šugman, Rajko. 1996. *Od Aten do Atlante: 100 let olimpijskih iger: sto vprašanj – sto odgovorov*. Ljubljana: Slovenska Olimpijska Akademija.
21. --- 1997. *Zgodovina svetovnega in slovenskega športa*. Ljubljana: Fakulteta za šport.
22. --- Jakob Bednarik in Borut Kolarič. 2001. *Športni menedžment*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
23. Tušak, Matej. 2001. Motivacija za športno aktivnost v zrelem obdobju življenja. V ur. H. Berčič. 186-201. *Šport v obdobju zrelosti*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
24. Tušak, Matej in Jakob Bednarik, ur. 2002. *Nekateri psihološki, socialni in ekonomski vidiki športa v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo.
25. Vuori, Ilkka, Peter Fentem, Bohumil Svoboda, Goran Patriksson, Wladimir Andreff in Wolfgang Weber. 1995. *The significance of sport in society*. Strasbourg: Council of Europe Press.
26. Žugić, Zoran. 1996. *Uvod v sociologiju sporta*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu.